

Kaisa Saukko

ESIOPETUKSEN VAIKUTUS LAPSEN SOSIAALISIIN TAITOIHIN

**Opinnäytetyö
KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Syyskuu 2012**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieskan yksikkö	Aika Syyskuu 2012	Tekijä/tekijät Kaisa Saukko
Koulutusohjelma Sosiaali-alan koulutusohjelma		
Työn nimi ESIKOULUN VAIKUTUS LAPSEN SOSIAALISIIN TAITOIHIN		
Työn ohjaaja Harriet Tervonen		Sivumäärä 38
Työelämäohjaaja		
<p>Opinnäytetyön aiheena oli esiopetuksen vaikutus lapsen sosiaalisiin taitoihin. Tavoitteena oli selvittää, onko esiopetuksella vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä ja sitä, millaisia vaikutuksia sillä on.</p> <p>Tutkimus suoritettiin kvantitatiivisena tutkimuksena kyselyn avulla. Kysely toimitettiin kymmenelle koululle. Kyselyn sai yhteensä 13 ensimmäisen luokan opettajaa. Kyselyyn vastasi kymmenen opettajaa.</p> <p>Kysely sisälsi 15 kriteeriä, joita opettajien tuli arvioida jokaisen oppilaansa kohdalla. Lisäksi kyselyssä oli yksi avoin kysymys, jossa opettaja sai omin sanoin arvioida esiopetuksen vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä.</p> <p>Tutkimuksesta kävi ilmi, että esiopetuksella on myönteisiä vaikutuksia lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Esiopetus tukee sosiaalisten taitojen kehittämistä, mutta esikoulun käyneet lapset eivät automaattisesti ole sosiaalisesti taitavia.</p>		
Asiasanat esiopetus, MASK, sosiaaliset taidot		

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date September 2012	Author Kaisa Saukko
Degree programme Social Services		
Name of thesis THE EFFECT OF PRESCHOOL ON A CHILD'S SOCIAL SKILLS		
Instructor Harriet Tervonen		Pages 38
Supervisor		
<p>The subject of this thesis was the effect of preschool on A child's social skills. The aim was to determine whether pre-school has an effect on the development on a child's social skills development and what kinds of effects there are.</p> <p>The study was a qualitative survey that was carried out using a questionnaire. The questionnaire was sent to ten schools. A total of 13 teachers received the questionnaire. The questionnaire was replied by 10 teachers.</p> <p>The questionnaire included 15 criteria, On the basis of which the teachers had to assess each pupil. In addition, The questionnaire included one open question in which the teachers assessed the effect of preschool on the child's social skills.</p> <p>The study revealed that the pre-primary education has positive effects on the development of child's social skills but all the children have not learned social skills in preschool.</p>		
Key words		
MASK, preschool, social skills		

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALISET TAIDOT	3
2.1 Kulttuurin ja aikakauden merkitys	4
2.2 Sosiaalisten taitojen oppiminen	5
2.3 Sosiaalinen kompetenssi ja sosiaaliset suhteet	6
2.4 Sosiaalisten taitojen mittaaminen	7
3 ESIOPETUS JA ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2010	9
3.1 Esiopetuksen yleiset tavoitteet ja tehtävät	10
3.2 Toteuttaminen	11
3.3 Esiopetuksen sisällöt ja yksityiskohtaiset tavoitteet	12
3.4 Yhteistyö kodin ja esiopetuksen välillä	13
3.5 Oppilashuolto ja turvallisuus	13
3.6 Arviointi ja opetussuunnitelman laatiminen	15
4 TUTUKIMUKSEN KULKU	16
4.1 Aikaisemmat tutkimukset	16
4.2 Tutkimusmenetelmä	17
4.3 Kyselylomake	18
4.4 Vastaukset	21
4.4.1 Numeroarviointi	22
4.4.2 Avoin kysymys	22
5 TULOKSET	23
5.1 Lapsi toimii vertaisryhmässä	24
5.2 Vuorovaikutustilanteita	25
5.3 Kiusaaminen ja häiritseminen	26
5.4 Opittuja sosiaalisia taitoja	28
6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
6.1 Asetetut ja saavutetut tavoitteet	32
6.1.1 Ensimmäinen tutkimusongelma	32
6.1.2 Toinen tutkimusongelma	35
6.2 Jatkotutkimuksen aiheita	36
6.3 Ammatillinen kasvuni opinnäytetyöprosessin aikana	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Tekee yhteistyötä muiden kanssa	29

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Osallistuu ryhmätoimintaan aktiivisesti	24
TAULUKKO 2. Osaa aloittaa keskustelun taitavasti	25
TAULUKKO 3. Kutsuu muita mukaan toimintaan	26
TAULUKKO 4. Kiusaa ja pilkkaa muita	27
TAULUKKO 5. Häiritsee muita oppilaita	27
TAULUKKO 6. Osoittaa hyväksyntää muille	28
TAULUKKO 7. Ottaa huomioon muiden tunteet	30
TAULUKKO 8. Saa raivokohtauksia	35

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheeseen on vahvasti vaikuttanut harjoittelukokemukseni, jota sain seitsemän viikon harjoittelujaksolla esikoulussa. Harjoittelu esikouluympäristössä oli minulle erittäin mieluinen jakso opinnoissani ja kasvatti paljon sekä minua että ammatillisuuttani. Myöhemmin opinnäytetyön aihetta pohtiessani otin yhteyttä harjoittelussa lähiohjaajanani toimineeseen lastentarhanopettajaan, jolta sainkin ajatuksia mahdollisista opinnäytetyön aiheista. Lopulta valitsin tutkimukseksi aiheeksi esikoulun vaikutuksia lapsen sosiaalisiin taitoihin. Aihevaihtoehdot ovat pitkään hautuneet mielessäni, mutta lopulta päädyin tähän mielenkiintoiselta tuntuvaan aiheeseen, joka tukee vahvasti ammatillista kasvuani varhaiskasvattajaksi.

Aihe olisi voinut olla monipuolisempi ja olisin voinut tutkia esimerkiksi esikoulun vaikutusta lapsen kouluvalmiuteen. Rajatessani aiheen pelkästään sosiaalisiin taitoihin turvasin kuitenkin syvällisemmän keskittymisen yhteen aiheeseen. Lisäksi uskon tämän rajauksen tukevan perusteellisempaa tutkimusotetta. Myös tulevana sosiaalialan ammattilaisena tuntuu luontevalta tutkia juuri sosiaalisia taitoja.

Aihe on hyvin ajankohtainen, sillä sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat yhteiskunnassamme arvostettuja ja kaivattuja asioita sekä paljon esillä. Uskon opinnäytetyöni palvelevan esikoulussa työskenteleviä, esimerkiksi lastentarhanopettajia, sillä se voi auttaa heitä pohtimaan esikoulun vaikutusta sekä mahdollisesti kehittämään joitakin toimintoja esikoulussa. Opinnäytetyöni palvelee myös vanhempia, jotka saattavat pohtia lapsensa esikouluun ilmoittamista. Nykyään esikoulu on vapaaehtoinen ja vanhemmat saavat päättää itse, lähteekö lapsi esikouluun. Joskus vanhemmat voivat kokea olevansa ristitulella pohtiessaan, onko lapsen edun mukaista jättää esikoulu välistä, jos lapsi itse haluaisi olla vielä esikouluvuoden kotona tai päivähoitossa ja mennä suoraan alakoulun ensimmäiselle luokalle. Vanhemmat voivat pohtia myös esikoulun myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia lapseen ja lapsen kehitykseen.

Toivon myös, että opinnäytetyöni on avaamassa keskustelua esikoulusta ja sen tarpeellisuudesta lapsen perspektiivistä katsottuna. Lapsen näkemys häntä itseään koskevista päätöksistä on mielestäni tärkeä ottaa aidosti huomioon.

Opinnäytetyön tavoitteena on sekä avata keskustelua että tuoda esiin se, millaisia vaikutuksia esikoululla on lapsen sosiaalisten taitojen opettamisessa. Tavoitteena on selvittää, onko esikoulu merkittävässä roolissa opettamassa lapselle sosiaalisia taitoja ja millaisia sosiaalisia taitoja lapsi esikoulun vaikutuksesta mahdollisesti oppii.

Tutkimusongelmaksi olen asettanut seuraavat kaksi kysymystä:

- 1. Onko esiopetukseen osallistumisella vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa?**
- 2. Millaisia sosiaalisia taitoja lapsi voi oppia esiopetuksen myötä?**

Yksi merkittävimmistä käsitteistä, jota tutkimuksessani käytän, on käsite *sosiaaliset taidot*. Niillä tarkoitetaan opittuja menetelmiä, joita ihminen käyttää sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat kaksi eri käsitettä, jotka on syytä erottaa. Sosiaalisuus on ihmisellä synnynnäinen piirre, sosiaaliset taidot ovat taas opittavissa eivätkä ole synnynnäisiä (Keltikangas-Järvinen 2010, 17).

Lisäksi avaan tutkimuksessani esiopetusta ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Käsitteitä olen avannut lisää sivulta 3 alkaen.

2 SOSIAALISET TAIDOT

Sosiaaliset taidot ovat niitä taitoja, joita ihminen käyttää toisia ihmisiä tavatessaan ja esimerkiksi ystävystyessään. Näitä taitoja tarvitaan useissa vuorovaikutustilanteissa, kuten neuvotteluissa. (Kauppila 2005, 125.)

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan sellaista käyttäytymistä, jolla on onnistunut lopputulos. Tällaista voi olla lapsella esimerkiksi leikkiin pääseminen. (Salmivalli 2005, 79; Lyytinen, Korhokangas & Lyytinen 1997, 126.) Kalliopuska määrittelee sosiaalisilla taidoilla tarkoitettavan myös käyttäytymistä, joka on sosiaalisesti arvostettu ja opittua. Vuorovaikutustaidot, kuten keskustelun aloittaminen ja aktiivinen kuunteleminen luetaan usein sosiaalisiksi taidoiksi. (Kalliopuska 1995, 8.)

Empaattisuus on läheisessä yhteydessä sosiaalisiin taitoihin. Empaattisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi pystyy asettumaan toisen asemaan sekä ymmärtämään, mitä toinen ajattelee tai tuntee. Tämän kautta lapsi pikkuhiljaa oppii käyttäytymään empaattisesti myös muita kohtaan. (Kirves & Stoor-Grenner, 50.)

Muihin ihmisiin liittyminen on ihmisen synnynnäinen taipumus. Varhaisessa vaiheessa lapsi tarvitsee muita ihmisiä sekä psyykkisesti että fyysisesti pysyäkseen hengissä. Varhaiset kiintymyssuhteet ja vuorovaikutustilanteet luovatkin pohjaa, jolle yksilön tulevat ihmissuhteet muodostuvat. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 45.)

Aikuisen ja pienen lapsen välinen vuorovaikutus on merkittävin vuorovaikutussuhde varhaislapsuudessa. Painopiste alkaa 2–4-vuotiaalla siirtyä toisten lasten huomion ja hyväksynnän etsimiseen. Kielen, motoristen taitojen ja ajattelun kehittyminen on yhteydessä sosiaaliseen kehitykseen. Vastavuoroisuus kehittyy 4–7-vuotiaalla, jolloin sosiaaliset taidot kehittyvät monimutkaisemmiksi. Tällöin lapset voivat esimerkiksi jakaa tavaroitaan, osoittaa myötätuntoa sekä kehua toisiaan. Yhteisvastuuseen kasvaminen alkaa, jos lapset saavat siihen ohjausta. (Nurmiranta ym. 2009, 57.)

2.1 Kulttuurin ja aikakauden merkitys

Sosiaaliset taidot ovat riippuvaisia ajasta ja kulttuurista (Keltikangas-Järvinen 2010, 20). Näin ollen ei voida yleisesti määritellä, millaisia asioita sosiaalsiin taitoihin kuuluu. On kuitenkin muutamia ominaisuuksia, joita voidaan ajasta ja kulttuurista huolimatta pitää sosiaalisina taitoina. Hyvät sosiaaliset taidot omaavalla on monia erilaisia malleja siitä, miten ratkaista sosiaalisia ongelmia. Lisäksi hän osaa valita ongelmatilanteeseen oikean ratkaisun. Jokin tilanne voi vaatia ihmiseltä vetäytymistä kun toisessa tilanteessa hän on neuvotteleva. Tärkeää onkin, että ihminen löytää aina parhaimman keinon selvitä tilanteesta. Hänen ei tarvitse turvautua aggressioon vaan hän osaa ratkaista tilanteet muilla keinoin. Tällainen ihminen on harvoin vaikeuksissa vuorovaikutustilanteissa eikä hän ajaudu usein kahnauksiin. Usein sosiaalisesti taitavan ihmisen käytös on huomaamatonta, kun taas sellaisen ihmisen, joka ei ole sosiaalisten taitojen kanssa vahvoilla, käytökseen kiinnitetään paljon huomiota. Sekä empatia että sympatia ovat sosiaalisia taitoja. Empatialla tarkoitetaan kykyä asettua toisen ihmisen tilanteeseen. Sympatia taas tarkoittaa sitä, että toisen ihmisen tilanne tai kokemus herättää esimerkiksi myötätuntoa. Myös sosiaalinen herkkyys sekä hienotunteisuus voidaan laskea sosiaalsiin taitoihin. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22–23.)

Tulee muistaa, että sosiaalsiin taitoihin liittyy vahvasti myös eettinen puoli. Tällä tarkoitetaan sitä, ettei pelkkä ratkaisun löytäminen ongelmaan ole riittävää, vaan oikean ratkaisun tulee olla sekä eettisesti että moraalisesti hyväksyttävä. Tällöin kasvatuksella on merkitystä, sillä lapsi voi osata kyllä ratkaista ongelmia esimerkiksi aggressiolla, mutta kasvatuksen avulla lapsi voi löytää eettisesti hyväksyttävämmän muodon ratkaista ristiriitatilanteita. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23–24.)

Sosiaalisten taitojen tulee siis olla hyveellisiä. Sosiaalisesti taitavan tulee toimia epäitsekästä, jolloin hän pystyy ”antamaan enemmän kuin ottamaan”. Lisäksi tämän ”antamisen” tulee olla ainakin osaltaan pyyteetöntä, jolloin se ei odota kehua tai kiitosta. Kaikesta huolimatta myös itsekäs ihminen voi olla sosiaalisesti taitava, mutta hän saattaa toimia vain oman edun mukaan. Tällainen ihminen ei toimi

niillä säännöillä, joilla sivistynyt ihminen toimii, vaan hän toimii ns. viidakon lakien mukaan. (Tahkokallio 2003, 46–47.)

2.2 Sosiaalisten taitojen oppiminen

Mutta hyveet saamme niin, että olemme harjoittaneet niitä käytännössä, ja sama koskee myös kaikkia taitoja. Asiat, jotka täytyy oppia tekemään, opitaan tekemällä niitä. Ihmisistä tulee rakentajia rakentamalla ja lyyransoittajia lyyraa soittamalla. Samoin tekemällä oikeudenmukaisia tekoja tulemme oikeudenmukaisiksi ja toimimalla kohtuullisesti tulemme kohtuullisiksi. –Aristoteles VII, Nikomakhoksen etiikka (Tahkokallio 2003, 48.) Edellä olevasta lainauksesta voidaan päätellä muiden taitojen tavalla sosiaalistenkin taitojen olevan opittavissa.

Aikuisen tehtävä on opettaa lapselle hyveen mukaisia sosiaalisia taitoja, sillä lapsella ei ole niitä syntyjään. Koska lapsella ei näitä taitoja automaattisesti ole, ei hän tällöin voi niitä opettaa toisillekaan lapsille. Samalla tavoin ikäistensä kanssa ryhmässä toimivat eivät voi oppia toisiltaan hyveellisiä sosiaalisia taitoja. Aikuisen on kuitenkin turha opettaa lapselle sosiaalisia taitoja ennen kuin lapsesta tulee ”minä”. Lisäksi lapsen tulee tulla tietoiseksi itsestään ja erottaa itsensä toisista. Tällöin hän on vasta valmis tietämään sen, toimiiko oikein vai väärin. (Tahkokallio 2003, 48.) Jotta voitaisiin kehittää lapsen empatian kykyä ja sosiaalisuutta, on hänelle näytettävä esimerkkiä, sillä lapsi tekee niin kuin me teemme, ei niin kuin me sanomme (Hansson & Oscarsson 2006, 90). Vanhempien käsitysten lapsen sosiaalisista taidoista tulee kuitenkin olla realistisia, jotta ymmärrettäisiin, millaista käyttäytymistä voi odottaa tietyn ikäiseltä lapselta (Nurmi ym. 2006, 55).

Vanhempien vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa on jaettu kahteen osioon, suoriin ja epäsuoriin vaikutuksiin. Suorilla vaikutuksilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joilla vanhempi ohjaa ja vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja. Näitä voivat olla tapaamisten järjestäminen lapsen ystävien kanssa tai leikkutilanteiden tarkkailu, jossa aikuinen voi olla apuna ratkaisemassa ristiriitatilanteita kuitenkin liikaa puuttumatta leikin kulkuun, jotta lasten kekseliäisyys ja luovuus saisivat tilaa. Epä-

suoria vaikutuksia antavat taas perheen ilmapiiri ja perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet. (Nurmi ym. 2006, 55.)

Kolmen ja kuuden ikävuoden välillä lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti. Kun ikä karttuu, lapsi onnistuu hahmottamaan ja kuvaamaan ympäristön tapahtumia paremmin. Kun lapsi lähestyy esikouluikää, hän pystyy vastavuoroiseen kanssakäymiseen. Tästä esimerkkejä ovat toisten mielipiteiden ja ehdotusten huomiointi sekä niihin vastaaminen, tavaroiden jakaminen muiden kanssa ja vuoron odottaminen. Leikki on hyvä tilaisuus opetella näitä taitoja. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppala 2006, 54–55.)

Ennen kuin lapsi aloittaa koulun, on hän yleensä saanut kokemuksia ryhmästä ja sen säännöistä ja tavoista. Ryhmä ennen kouluikää voi olla päiväkodissa tai vaikka kerhossa. Näiden ryhmien avulla lapsi on kuitenkin oppinut, mitä ryhmässä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. Tämä ryhmäkokemus voi auttaa lasta koulun aloittamisessa. (Parvela & Sinkkonen 2011, 156.) Kinnusen mukaan kotona hoidettu lapsi, jolla ei ole leikkikaveria kotona tai naapurissa, ei tarvitse erityistä harrastusta ennen koulun aloittamista. Lapsen sosiaalinen kasvu ja ryhmään totuttautuminen kehittyvät kuitenkin pari kertaa viikossa käytävästä kerhosta tai muusta tilanteesta, jossa on samanikäisiä lapsia. (Kinnunen 2008, 75.)

Mielenkiintoista on, että kansainväliseen tasoon verrattuna on suomalainen peruskoulu selviytynyt taitojen ja tietojen opettamisessa todella hyvin. Toisin on kuitenkin sosiaalisissa taidoissa, joiden eurooppalaisessa vertailussa suomalaislapset sijoittuivat häntäpäähän. (Tahkokallio, 2003, 45.)

2.3 Sosiaalinen kompetenssi ja sosiaaliset suhteet

Salmivalli määrittelee sosiaalisen kompetenssin seuraavalla tavalla: sosiaalinen kompetenssi on ”sosiaalinen pätevyys, määritelty esim. yksilön kyvyksi saavuttaa henkilökohtaisia päämääriä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa säilyttäen samalla myönteiset suhteet toisiin ihmisiin” (Salmivalli 2005, 207). Sosiaalinen kompetenssi käsittää sekä sosiaaliset taidot että monia muita ihmisen sopeutumiseen liittyviä taitoja (Kauppila 2005, 19). Sosiaalinen kompetenssi tarkoittaa siis yksilön taitoa

käyttää onnistuneesti sekä henkilökohtaisia että ympäristössä läsnä olevia resursseja ja sillä tavoin saavuttaa asettamiaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia tavoitteita. Näitä tavoitteita voivat olla esimerkiksi vanhempana toimiminen ja ystävyyssuhteet. Lapsella sosiaalisen kompetenssin pääpaino on muiden lasten kanssa palkitsevaan vuorovaikutukseen pääseminen leikissä sekä ystävyyssuhteiden solmiminen. Kouluympäristössä kompetenssiin kuuluu luokkatilanteissa toimiminen sosiaalisesti suotuisalla tavalla. (Lyytinen, Korhonen & Lyytinen 1997, 126.)

Sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot kuuluvat sosiaalisen vuorovaikutus-käsitteen alle. Sosiaaliset suhteet merkitsevät sosiaalisen vuorovaikutuksen luonnetta sekä erilaisia laadullisia piirteitä. (Kauppila 2005, 19).

2.4 Sosiaalisten taitojen mittaaminen

Ennen kuin sosiaalisia taitoja voi lähteä mittaamaan, on tärkeää selvittää se, mitä pidetään sosiaalisina taitoina. Yleensä aikuiset määrittelevät sosiaalisten taitojen kriteerit sekä lapsille että nuorille. Nämä määrittelyt ovat kuitenkin usein hyvin erilaisia. (Kauppila 2005, 161.)

Lasten sosiaalisten taitojen mittaamisessa tulee muistaa lapsilähtöisyys. Liian tiukat kriteerit on syytä unohtaa arvioitaessa lasten tilannetta. Koska esimerkiksi kielen kehitys on yhteydessä sosiaalisten taitojen oppimiseen, on syytä muistaa, että lapset kehittyvät hyvinkin eri tahtiin. Vuorovaikutukselliset osatekijät ovat tärkeitä tutkittaessa pienten lasten sosiaalisten taitojen oppimista. (Kauppila 2005, 135–136.)

Lasten sosiaalisia taitoja mitattaessa on mahdollista käyttää apuna havainnointia, kyselylomakkeita, lapsen omaa arviota sekä toveriarviointia. Jotta saataisiin luotettava kokonaiskuva, olisi tärkeää käyttää useita erilaisia lähteitä. (Salmivalli 2005, 80-81.) Opinnäytetyössäni käytän vain kyselylomaketta, jonka täyttää jokaisesta lapsesta vain yksi arvioija.

Kyselylomake on helppo tapa arvioida sosiaalisia taitoja, mutta koska arvioijana on vain yksi henkilö, vaikuttaa lapsen ja arvioijan vuorovaikutussuhde arviointiin. Tämä voi antaa epäluotettavan tutkimustuloksen. (Salmivalli 2005, 80.) Uskon kuitenkin, että opinnäytetyöni tutkimustuloksesta tulee suhteellisen luotettava, sillä yksi opettaja arvioi usean eri lapsen sosiaalisia taitoja ja yhteensä arvioivia opettajia tutkimuksessani on useita. Opettaja on kuitenkin luokkakavereita taitavampi tekemään hienojakoista erottelua lapsen käyttäytymisessä (Lyytinen ym. 1997, 129).

Koulumaailmassa huomioidaan usein koulussa tarvittavia sosiaalisia taitoja. Näitä voivat olla esimerkiksi yhteistyötaidot tai sääntöjen noudattaminen. Puutteelliset sosiaaliset taidot huomataan yleensä luokassa ongelmina. Kouluympäristön vuoksi koulussa kiinnitetään huomiota koulussa tarvittaviin taitoihin. (Kauppila 2005, 125.) Tutkimustuloksiani pohdittaessa tuleekin muistaa tutkimuksen tekoympäristö, sillä koulumaailmassa työskentelevät opettajat kiinnittävät luonnollisesti huomiota niihin taitoihin, joita koulussa tarvitaan.

MASK (MonitahoArviointi Sosiaalisesta Kompetenssista) on menetelmä, jossa sosiaalisten taitojen arvioijina ovat lapsi, lapsen luokkatoveri, opettaja sekä lapsen vanhempi (Salmivalli 2005, 81). MASK sisältää neljä eri osa-aluetta: häiritsevyys, impulsiivisuus, empatia ja yhteistyötaidot (Salmivalli 2005, 239). Kyselyssäni olen käyttänyt hyödykseni MASK:in kriteerejä sosiaalisista taidoista, sillä menetelmänä MASK on hyvin monipuolinen. Jokaisen osa-alueen sisällä on vähintään kolme kriteeriä, joiden perusteella sosiaalisia taitoja voi arvioida. MASK:in vahvuutena työssäni on myös menetelmän riittävä suppeus. Koska kyselyyni osallistuvilla opettajilla on useita arvioitavia oppilaita, on vastaaminen helpompaa, kun heidän ei tarvitse käsitellä niin monia erilaisia kriteerejä yhden oppilaan kohdalla.

3 ESIOPETUS JA ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2010

Kuntien on turvattava lapselle oikeus esiopetukseen. Esiopetus annetaan pääsääntöisestä perusopetusta edeltävänä vuonna. Kunta voi hankkia esiopetuksen esimerkiksi yksityiseltä palveluntuottajalta, kuten päiväkodilta. Esiopetukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja siitä päättää lapsen huoltaja. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628.)

Esiopetukselle on annettu erilaisia tavoitteita. Yksi niistä on juuri sosiaalisten taitojen vahvistaminen. Lisäksi lapsen oppimista ja kehittymistä halutaan edistää kotien kanssa yhteistyössä. Myös terveen itsetunnon kehittäminen on tavoitteena esiopetukselle. Lisäksi tavoitteena on ennaltaehkäistä vaikeuksia havaitsemalla lapsen oppimiseen ja kehitykseen vaikuttavia ongelmia sekä puuttamalla niihin. (Opetushallitus 2011.)

Esiopetukselle on määriteltä vähintään 700 tunnin laajuus. Tämä tarkoittaa noin neljää tuntia päivää kohti. Myös esiopetusryhmän kokoon on annettu suositus. Ryhmässä saa olla enintään 13 lasta yhtä opettajaa kohden. Jos ryhmässä on toinenkin koulutettu aikuinen, ryhmässä voi olla 20 lasta. Maksuttomaan esiopetukseen kuuluu myös maksuttomat oppimateriaalit. Lisäksi esiopetukseen osallistuvat saavat ilmaisen ruoan. Samat opintososiaaliset edut kuuluvat sekä esiopetukseen että perusopetukseen osallistuvalle. (Opetushallitus 2011.)

Tärkeää on, että esiopetuksessa korostetaan lapsen uteliaisuutta ja leikin kautta oppimista sekä myönteisiä oppimiskokemuksia. Opettaja, joka on yleensä lastentarhanopettaja tai luokanopettaja, pitää yllä sitä tunnetta, että esiopetus antaa lapselle haastetta ja on tarkoituksenmukaista. Opettaja huolehtii, että lapsi saa tutkia ja osallistua. Myös oppimisympäristön tulee tukea lapsen oppimista. Sen tulee tukea myös uteliaisuutta ja lapsen mielenkiintoa. Myös mahdollisuus leikkiin ja rauhallisuuteen ovat tärkeitä oppimisympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa. Oppimisympäristön tulee tukea lapsen ja aikuisen sekä lasten välistä vuorovaikutusta. Esiopetuksessa tulee korostaa myös yhteistyötä kodin kanssa. (Opetushallitus 2011.)

Opetushallitus on julkaissut *esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010*, joissa kuvataan esikoulun tavoitteet ja tehtävät. Tavoitteet ja sisällöt on avattu perusteissa yksityiskohtaisesti. Lisäksi perusteet sisältävät tietoa esiopetuksen toteuttamisesta. Kasvun ja oppimisen tuki on myös sisällytetty opetussuunnitelman perusteisiin. Perusteet sisältävät myös eri tukimuodot, joita esikoulussa on mahdollista käyttää sekä neuvoja eri kieli- ja kulttuuriryhmien esiopetukseen. Myös erityinen koulutustehtävän mukainen ja vieraskielinen esiopetus sekä kotimaisten kielten kielikylypy kuuluvat perusteiden sisältöön. Lopuksi perusteisiin on sisällytetty kappaleet arvioinnista sekä esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisesta. (Opetushallitus 2010).

3.1 Esiopetuksen yleiset tavoitteet ja tehtävät

Esiopetus perustuu niiden perusarvojen pohjalle, jotka yhteiskunnassamme vallitsevat. Ne on nostettu lainsäädännöstä ja eri julistuksista sekä sopimuksista tai suosituksista. Näillä pyritään vaalimaan mm. ihmisoikeuksia.

Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa. Tavoitteena on myös kehittää taitoja lapsen oppimaan oppimiseen. Lisäksi lapsi omaksuu oman edellytysten sekä iän mukaisesti eri oppimisen alueilta perustietoja, – valmiuksia ja – taitoja. Oppiminen leikin kautta on keskeistä. Lisäksi lapsi oppii vertaisryhmän olevan merkittävä oppimisen kannalta. Lapsella säilyy myös innostus ja oppimisen ilo. Uusien oppimishaasteiden kohtaaminen luovasti ja rohkeasti on myös esiopetuksen tavoitteena. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7.)

Oikean ja väärän pohtimisen oppiminen kuuluu esiopetuksen tavoitteisiin. Lapsi alkaa toimia myös entistä enemmän vastuuntuntoisena joukon jäsenenä. Yhteiselämän pelisääntöjen harjoittelu ja niihin sitoutuminen kuuluvat myös tavoitteisiin. Lisäksi niihin kuuluvat hyvien tapojen sisäistäminen. Lapsi ymmärtää hyvien tapojen merkityksen jokapäiväisessä elämässä. Itsensä hallinta ja arkipäiväisissä tilanteissa selviytyminen ovat niin ikään tavoitteena esiopetukselle. Lapsi oppii myös hyväksymään erilaisuutta ja ymmärtämään tasavertaisuutta. Myös hyvinvoinnin ja

terveyden ylläpitämisen oppiminen lapsen ikävaiheensa mukaisesti on yksi esiopetuksen tavoitteista. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7.)

Lapsen kulttuuri- ja kieli-identiteetti kehittyy ja vahvistuu samoin kuin lapsen monipuolinen itsensä ilmaisukyky. Lapsi tutustuu paikalliseen kulttuuriin. Myös kansallinen sekä mahdollisesti myös muut kulttuurit sekä eri taidemuodot ovat lapsen tutustumisen kohteina. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7.)

Lapsi alkaa kiinnostua luonnosta. Lisäksi hän ymmärtää oman vastuunsa ja riippuvuutensa rakennettua ympäristöä sekä luontoa kohtaan. Lapsi oppii myös nauttimaan sekä ympäristön kauneudesta että monimuotoisuudesta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 8.)

Keskeinen esiopetuksen tehtävä on lapsen suotuisten kasvu-, kehitys- sekä oppimisedellytysten edistäminen. Esiopetuksen avulla sekä tuetaan että seurataan lapsen fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Myös emotionaalisen, kognitiivisen sekä sosiaalisen kehityksen tukeminen ja seuranta kuuluvat esiopetukseen. Mahdollisten vaikeuksien ennaltaehkäisy on yksi esikoulun tehtävä. Myönteiset oppimiskemukset ovat avainasemassa lapsen terveen itsetunnon rakentumisen kannalta. Esikoulun tehtävänä on myös tarjota lapselle mahdollisuus vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 6.)

Yksi esikoulun tehtävistä on myös lapsen kodin ja opettajan sekä esiopetuksen toteuttamisesta vastaavan henkilöstön yhteinen vastuun kantaminen lapsen osallistumisesta esiopetukseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010,7.)

3.2 Toteuttaminen

Esiopetusta järjestetään lapsen hyvinvointia sekä oppimista ja kehitystä kunnioittaen. Ympäristön ja yhteisön tulee olla turvallinen ja terveyttä vaarantaviin seikkoihin on puututtava välittömästi. Esiopetuksessa tulee turvata lapselle rauhallinen työskentelymahdollisuus sekä mahdollisuudet esimerkiksi leikkiin. Lapselle tulee turvata oma rauha ja oppimisen ilo. Lapselle annetaan mahdollisuus osallisuuteen. Myös kannustavaa vuorovaikutusta sekä yhteistyötä edistetään, kuten myös yh-

teistä vastuunottoa. Yhteistyö eri toimijoiden, kuten alkuopetuksen kanssa on tärkeässä asemassa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 9–10.)

Oppiminen ja opettaminen tapahtuvat esiopetuksessa ongelmanratkaisumenetelmällä, joten tietoa ei voi siirtää suoraan lapselle. Vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat myös toisiltaan. Työskentelyn tulee perustua leikinomaiseen toimintaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10–11.)

Oppimisympäristössä tulee vallita vuorovaikutuksellinen ilmapiiri. Tämä tarkoittaa sekä lasten keskinäistä että lapsen ja opettajan välistä vuorovaikutusta. Lisäksi oppimisympäristössä on tärkeää iloinen ja avoin ilmapiiri. Myös työvälineiden sijoittamiseen tulee kiinnittää huomiota, jotta ne olisivat lasten ulottuvilla. Turvallisuus ja esteettisyys ovat myös tärkeitä hyvän oppimisympäristön kannalta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10–11.)

3.3 Esiopetuksen sisällöt ja yksityiskohtaiset tavoitteet

Opetuksen eheyttäminen on esiopetuksen pohja. Suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan eri tiedonalat huomioon ja ne ovat tarkastelun kohteina osana valittua kokonaisuutta. Kokonaisuuksia pyritään kokoamaan lasten kanssa yhdessä, jotta löydettäisiin lapsille tärkeät asiat.

Keskeisiin sisältöihin kuuluvat *kieli ja vuorovaikutus, matematiikka, etiikka ja katsomus, ympäristö- ja luonnontieto, terveys, fyysinen ja motorinen kehitys sekä taide ja kulttuuri*.

Esiopetuksessa korostetaan kielen avulla toteutuvaa vuorovaikutustaitojen, tunteiden, sosiaalisuuden ja ajattelun kehittymistä sekä oppimisprosessia. Näiden avulla mm. lapsen tunne-elämä vahvistuu. Lapsesta kasvaa vähitellen aktiivinen kuuntelija ja puhuja vuorovaikutustilanteissa. Lapsi oppii kertomaan sekä keskustelemaan esimerkiksi omista mielipiteistään ja ilmaisemaan omia päätelmiään. Lisäksi lapsi oppii kuuntelemaan ja odottamaan myös omaa vuoroaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 12-13.) Edellä mainittu teksti kertoo siitä, kuinka esikoulun kielen ja vuorovaikutuksen osa-alueen tärkeänä tehtävänä on opettaa

lapselle sosiaalisia taitoja. Luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle luodaan esiopetuksessa pohjaa ja sen rakentuminen vaatii monipuolista vuorovaikutusta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 13).

Esiopetukseen kuuluu eettistä kasvatusta, joka näkyy kaikessa toiminnassa ja se on yhteistä koko ryhmälle. Uskontokasvatus tai vaihtoehtoinen elämäntietokasvatus kuuluvat esiopetukseen. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta kyseisiin kasvatuskokonaisuuksiin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 14.) Esiopetukseen kuuluu myös lapsen ohjaus väkivallan välttämiseen sekä myönteisiin ihmissuhteisiin. Nämä opetuksen osiot tapahtuvat toiminnan ja tapakasvatuksen avulla. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 16.)

3.4 Yhteistyö kodin ja esiopetuksen välillä

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävässä asemassa esiopetuksen toteuttamisessa. Esiopetuksen toteuttaminen ja suunnittelu on helpompaa, kun opettaja on lapsen kodin kanssa vuorovaikutuksessa. Lisäksi tämä auttaa opettajaa tuntemaan lasta paremmin. Huoltajalla on aina ensisijainen vastuu kasvatuksesta ja esiopetuksen henkilöstön tehtävänä on tukea tätä kasvatustehtävää. Esiopetuksen henkilöstön on oltava aktiivisia yhteistyön rakentamisessa, sillä esiopetuksen järjestäjällä on vastuu yhteistyön kehittämisestä. Esiopetuksen paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjataan mm. yhteistyön toimintatavat ja tavoitteet. Lisäksi opetussuunnitelmaan merkitään periaatteet huoltajien osallisuudesta ja huoltajille tiedottamisesta. Opetussuunnitelman tulee sisältää myös yhteistyön seurantaan sekä arviointiin liittyvät toimintatavat. Sen lisäksi se sisältää tietoa toimintatavoista silloin, jos yhteistyössä esiintyy ongelmia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 33–35.)

3.5 Oppilashuolto ja turvallisuus

Oppilashuoltoon kuuluvat lapsen sosiaalisen hyvinvoinnin, hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä hyvän oppimisen ylläpito ja edistäminen sekä toimin-

taa, joka lisää näiden edellytyksiä. Oppilashuoltoon kuuluvat sekä oppilashuolto opetussuunnitelman mukaan että oppilashuollon palvelut, joita ovat kouluterveydenhuolto ja koulunkäynnin tukeminen. Tähän kuuluu esimerkiksi esiopetusryhmi- en hyvinvoinnin seuranta, kehitys ja arviointi. Lisäksi oppilashuollolla pyritään mm. vahvistamaan yhteisöllisyyttä lapsen ja huoltajan osallisuutta tukemalla. Tavoitteena on myös ehkäistä ja tunnistaa sekä lieventää ja poistaa esimerkiksi oppimisen esteitä tai oppimisvaikeuksia mahdollisimman varhain. Oppilashuollon yksi tärkeä arvo on luottamuksellisuus. Vanhempaan ja lapseen suhtaudutaan kunnioittavasti. Oppilashuoltoa pyritään kehittämään mm. oppilashuoltoryhmässä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 37–39.)

Turvallinen oppimisympäristö on jokaisen opetukseen osallistuvan oikeus. Turvallisuuteen kuuluu kolme eri osa-aluetta: sosiaalinen sekä fyysinen ja psyykinen turvallisuus. Oppilashuolto tukee esimerkiksi kriisitilanteissa lasten ja yhteisön toimintakyvyn säilymistä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi psykososiaalista tukea. Opetussuunnitelmassa on oltava suunnitelma siitä, miten suojata oppilaita häirinnältä, väkivallalta ja kiusaamiselta. Suunnitelman toteutumista on syytä valvoa. Kaikkiin väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän aiheuttamiin tilanteisiin täytyy puuttua. Vuorovaikutus esiopetuksen henkilöstön, lapsen ja lapsen huoltajien kanssa on merkittävä asia myös tässä tilanteessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 40–41.)

Oppilashuoltoon ja turvallisuuteen kuuluu myös henkilötietojen käsitteleminen. Pohjana näiden tietojen käsittelylle on aina yhteistyö lapsen kodin kanssa. Myös luottamuksellisuus on merkittävä asia henkilötietojen käsittelyssä. Käsittelyssä on syytä muistaa joidenkin asioiden salassapito. Esimerkiksi lasten henkilökohtaiset olot eivät ole julkista tietoa vaan ne tulee pitää salassa. Lisäksi tehostetun tai erityisen tuen saamista koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä asioita. Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla voi olla oikeus saada ja antaa toisilleen välttämättömiä tietoja. Tällöin työntekijä joutuu usein miettimään, onko käsiteltävä tieto välttämätön, kun varmistetaan esimerkiksi turvallisuutta. Tässä tilanteessa onkin syytä hankkia lapsen huoltajalta suostumus kyseisen tiedon luovuttamiseen. Näin voidaan varmistaa luottamuksen ja yhteistyön turvaaminen. Lisäksi huoltaja voi antaa kirjallisen yksilöidyn suostumuksen siihen, että esimerkiksi työntekijällä on oikeus saada

jokin salassa pidettävä välttämätön tieto myös joltain muilta tahoilta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 42–44.)

3.6 Arviointi ja opetussuunnitelman laatiminen

Esiopetuksessa arviointi keskittyy tavoitteiden toteutumiseen. Yleisten tavoitteiden ja lapsen mahdollisessa oppimissuunnitelmassa mainittujen tavoitteiden toteutumisen pohjalta opettaja suorittaa arvioinnin. Vuorovaikutuksessa lapsen ja opettajan välillä arviointia tapahtuu jatkuvasti. Palautetta annetaan keskusteluissa, joissa ovat mukana opettajan lisäksi huoltajat ja mahdollisesti lapsi itse. Pelkkä tavoitteiden saavuttamisen arviointi ei ole tärkeää, vaan tulee pohtia myös lapsen oppimisen ja kasvuprosessin edistymistä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 54.)

Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma sisältää opetussuunnitelman perusteiden pohjalta tarkennettuja sisältöjä ja tavoitteita. Toiminnalliset kokonaisuudet luodaan näiden pohjalta. Opetussuunnitelma sisältää kuvauksen toimintaympäristöstä ja opetuksen toteuttamisesta. Suunnitelma voidaan tehdä esimerkiksi päiväkotikohtaisena, mutta se voidaan tehdä myös kuntakohtaisena. Tästä päättää opetuksen järjestäjä. Olisi tärkeää, että mahdollisimman moni henkilö, joka esiopetukseen osallistuu, olisi laatimassa opetussuunnitelmaa. Tämä takaisi sen, että sitoutuminen suunnitelman noudattamiseen olisi varmempaa. Opetussuunnitelman perusteissa on erikseen lueteltu seikat, jotka tulee sisällyttää paikalliseen opetussuunnitelmaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 55–56.)

4 TUTKIMUKSEN KULKU

Kappaleessa on kuvattu aiempia tutkimuksia tutkimukseni aihepiiriin liittyen sekä käyttämiäni tutkimusmenetelmiä. Kappaleen lopussa olen avannut myös käyttämäni kyselylomakkeen.

4.1 Aikaisemmat tutkimukset

Eveliina Heiska ja Eveliina Kallio ovat tehneet pro gradu-tutkielman aiheesta *sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen kompetenssi 3.-4.-luokkalaissa*. Tutkielma on tehty Jyväskylän yliopistossa keväällä 2008. Tutkimus oli laaja, sillä siihen osallistui 451 kolmas- ja neljäsluokkalaista oppilasta sekä heidän opettajansa. (Heiska & Kallio 2008, 3.) Tutkimus suoritettiin kvantitatiivisena ja aineisto saatiin kahden eri kyselylomakkeen avulla. Yksi käytetty mittari oli MASK. (Heiska & Kallio 2008, 35.)

Tutkimus havaitsi esimerkiksi, että ”osa-aikaista erityisopetusta saavien oppilaiden ja muiden oppilaiden välillä ystävyyssuhteissa havaittiin eroja vain erilaisuuden hyväksynnässä”. Lisäksi todettiin niiden oppilaiden, jotka saivat osa-aikaista erityisopetusta kokevan erilaisena luokassa olon hieman hankalampana kuin muiden oppilaiden. Tutkimuksen mukaan tytöt hyväksyvät erilaisuutta poikia paremmin. (Heiska & Kallio 2008, 3.)

Toinen tutkimus, jonka tuon esille on *Esiopetuksen tavoitteiden merkitys vanhempien ja alkuopettajien näkemänä*. Tämän tutkielman ovat tehneet Marjut Auvinen ja Mia Juutilainen keväällä 2006. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, mikä merkitys on esiopetuksen tavoitteilla sekä opettajien että oppilaiden vanhempien näkökulmasta. Tutkimus suoritettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta käyttäen. (Auvinen & Juutilainen 2006.)

Tuloksiksi havaittiin vanhemmille olevan tärkeää kirjainten opettelu alkuopetuksessa. Opettajat taas pitivät kielellisiä tavoitteita tärkeämpänä hienomotorisia harjoituksia ja sanahahmoharjoituksia. Tutkimuksessa havaittiin myös vanhemmista

28,6% olevan sitä mieltä, että heidän lapsensa sosiaaliset taidot kehittyvät esiopetuksessa. Alkuopettajien mielestä esiopetuksella on suuri merkitys sosiaalisten taitojen oppimisessa. (Auvinen & Juutilainen 2006, 84.)

Tutkimuksessaan Marita Neitola on tutkinut vanhempien käsitystä lapsensa sosiaalisesta kompetenssista ja vanhempien ja perheen suoria ja epäsuoria vaikutuksia sosiaaliseen kompetenssiin. Tutkija on ottanut käsittelyyn myös vertaissuhdeongelmaisten ja ei-ongelmaisten lasten sosiaalisen kompetenssin muotoutumisen. Tuloksiaan tarkastellessaan tutkija havaitsi, että vertaissuhdeongelmaisilla ja ei-ongelmaisilla on osittain erilaiset sosiaaliset verkostot. Vanhemmat arvioivat myös esimerkiksi lasten sosiaalisissa taidoissa ja käyttäytymisessä olevan eroavaisuuksia. Tutkimus havaitsi, että vanhemmat onnistuvat arvioimaan lastensa sosiaalisia taitoja ja käyttäytymistä. (Neitola 2011, 3.)

4.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni suoritin kvantitatiivisena tutkimuksena. Tutkimukseni suoritin kyselylomakkeen avulla. Kyselyn lopussa oli lisäksi avoin kysymys, johon vastaaja sai vastata omin sanoin lyhyesti.

Kvantitatiivisella eri määrällisellä tutkimuksella tarkoitetaan menetelmää, joka kertoo mitattavien ominaisuuksien välisistä suhteista ja eroista. Kvantitatiivisessa tutkimusotteessa tietoa kuvataan ja käsitellään numeerisesti. Erilaisia mittareita kvantitatiivisessa tutkimuksessa ovat havainnointi-, haastattelu- sekä kyselylomakkeet. Myös vastaajien määrä on tunnusomaista määrälliselle tutkimukselle. Suositeltu vähimmäismäärä vastaajille on 100, jos tutkimuksessa on tarkoitus käyttää tilastollisia menetelmiä. (Vilkkä 2007, 13–14, 17.) Määrällisen tutkimuksen tavoitteena on joko ennustaa, vertailla, kartoittaa, kuvata tai selittää esimerkiksi ihmistä koskevia ominaisuuksia tai asioita (Vilkkä 2007, 19).

Kyselytutkimuksella voi kerätä tietoa esimerkiksi erilaisista ilmiöistä, ihmisten toiminnasta ja asenteista, arvoista sekä mielipiteistä (Vehkalahti 2008, 11). Kyselylomaketta käytetään silloin, kun henkilöltä halutaan tietoja esimerkiksi hänen mie-

lipiteistään, ominaisuuksistaan tai käyttäytymisestään. Kysely voidaan suorittaa joko postitse tai sähköisesti. (Vilkkä 2007, 28.)

Kyselylomake tulee suunnitella todella huolellisesti, sillä sen muuttaminen ei onnistu enää sen jälkeen, kun vastaaja on täyttänyt lomakkeen (Vehkalahti 2008, 20). Kyselyssä kysymysten muoto on vakioitu, eli kaikki vastaajat saavat täsmälleen samat kysymykset samassa järjestyksessä ja samalla tavoin. Kyselyssä vastaaja saa itse lukea kysymyksen ja vastata siihen. (Vilkkä 2007, 28.)

4.3 Kyselylomake

Kuten jo aiemmin mainitsin, laatimassa kyselylomakkeessani olen käyttänyt MASK-menetelmän kriteerejä. Kriteerit ovat siis suoraan MASK:sta poimittuja. Tässä kappaleessa esittelen kriteerit vertaillen niitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Kriteerit on jaettu neljään eri osa-alueeseen: *yhteistyötaidot, empatia, impulsiivisuus, häiritsevyys*.

Yhteistyötaidot - nimikkeen alle on MASK:in mukaan määritelty seuraavat kriteerit:

1. Tarjoaa apuaan muille oppilaille
2. Osallistuu ryhmätoimintaan aktiivisesti
3. Kutsuu muita mukaan toimintaan
4. Osaa aloittaa keskustelun taitavasti
5. Tekee yhteistyötä muiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksen tavoitteena on edistää yhteistyötä, osallisuutta, yhteistä vastuunottoa ja kannustavaa vuorovaikutusta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10).

Esiopetuksen tavoitteena lapsi oppii sisäistämään hyviä tapoja. Lisäksi lapsi oppii ymmärtämään vertaisryhmän arvon oppimisessa. Vähitellen lapsi myös oppii olemaan vastuuntuntoisempi jäsen yhteisössä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7.) Hyvien tapojen oppimisen tavoite kuuluu sekä *yhteistyötaidot* –

osion että viimeisen *häiritsevyys* – osion alle, sillä sekä avun tarjoaminen että kaikki *häiritsevyys*-osion alla olevat kriteerit kuuluvat tapakasvatukseen.

Opettajan tehtävänä esiopetuksessa on ohjata lasta aktiiviseen osallistumiseen vuorovaikutuksessa sekä aikuisten että vertaisryhmien kanssa. Esiopetuksessa tulee korostaa lapsen osallisuutta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 10–11.) Esiopetuksessa myös kannustetaan lapsia vastuullisuuteen ja aloitteellisuuteen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 18).

Kielen ja vuorovaikutuksen osa-alueella esiopetuksen tavoitteena lapsi oppii vähitellen aktiiviseksi puhujaksi. Lisäksi esiopetuksessa tulee lapselle opettaa kielen avulla vuorovaikutustaitoja, sosiaalisuutta ja tunteiden kehittymistä sekä oppimisprosessia. Lapsi oppii ilmaisemaan omia havaintojaan ja keskustelemaan esimerkiksi mielipiteistään ja tunteistaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010,12.) Voidaankin sanoa, että lapsi oppii esiopetuksessa sosiaalisia taitoja. Lapsen itsensä ilmaisutaidot monipuolistuvat ja kehittyvät (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7).

Empatia sisältää seuraavat asiat:

1. Osaa olla hyvä kaveri
2. Ottaa huomioon muiden tunteet
3. Osoittaa hyväksyntää muille.

Esiopetuksen tehtävänä on tukea lapsen tunne-elämän vahvistumista (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 12). Lapsen kyky ymmärtää toisten ja omaa elämää vahvistuu hänen saadessaan kuulla erilaisia tekstejä, kuten satuja, loruja tai tietotekstejä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 13). Lapsi oppii esiopetuksessa empatiaan kuuluvia asioita, kuten muiden tunteiden huomioon ottamista.

Esiopetuksessa tulee taata jokaisen lapsen tasavertainen ryhmän jäsenyys (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 18). Lisäksi esiopetuksen tavoitteena lapsi oppii hyväksymään erilaiset ihmiset ja ymmärtämään tasavertaisuutta (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7). Tämä esiopetuksen tavoite

perustelee hyvin empatia-otsakkeen alla olevan kolmannen kriteerin: osoittaa hyväksyntää muille.

Ympäristö- ja luonnontieto osa-alueessa esiopetuksen tavoitteena lapsi ymmärtää erilaisia kulttuureja ja ihmisiä sekä tuntee, miten hänen oma toimintansa vaikuttaa hänen lähiympäristöönsä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 15). Tämä tavoite sopii hyvin myös *häiritsevyyden* osa-alueeseen, sillä sen yksi kriteeri on ”toimii ajattelematta”. Tällaisessa tilanteessa lapsi ei ymmärrä, miten hänen oma toimintansa vaikuttaa hänen lähiympäristöönsä.

Impulsiivisuuteen kuuluvat:

1. On lyhyt pinna
2. Saa raivokohtauksia
3. Ärsyyntyy helposti.

Esiopetuksen tavoitteisiin kuuluu se, että lapsi oppii hallitsemaan itseään paremmin ja opettelee tulemaan toimeen arkipäivän tilanteissa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7). Toisin sanoen esiopetuksen tavoitteena on opettaa lapselle sosiaalisia taitoja, jotta hän voisi selviytyä arkipäivän tilanteista esimerkiksi ilman väkivaltaa. Itsensä hallitseminen sopii myös seuraavana tulevaan *häiritsevyyden* osa-alueeseen. Turvallisuuden edistäminen on yhtenä oppilashuoltotoiminnan tavoitteena (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 40). Tämä peruste kuuluu myös sekä *impulsiivisuuden* että *häiritsevyyden* osa-alueisiin, sillä esimerkiksi kiusaaminen, joka on *häiritsevyyden*-osion alla, ei kuulu turvalliseen oppimisympäristöön samoin kuin raivokohtauksien saaminenkaan.

Häiritsevyyden-otsikon alla ovat seuraavat:

1. Kiusaa ja pilkkaa muita
2. Riitelee muiden kanssa
3. Häiritsee muita oppilaita
4. Toimii ajattelematta.

Muiden osa-alueiden alle olen jo luetellut muutamia asioita, jotka sopivat myös häiritsevyyden osioon. Ne ovat hyvien tapojen ja itsensä hallitsemisen oppiminen sekä turvallisuuden edistäminen. Lisäksi olen kertonut aiemmin tavoitteesta, jonka mukaan lapsi oppii ymmärtämään oman toiminnan vaikuttamisesta lähiympäristöön. Yhtenä esiopetuksen tavoitteena on se, kun lapsi opettelee yhteiselämän pelisääntöjä sekä niihin sitoutumista (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7).

Lapsi oppii ajattelua siitä, mikä on oikein ja mikä väärin (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7). Esiopetukseen kuuluu myös eettistä kasvatusta, joka sisältyy esiopetuksen kaikkeen toimintaan (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010,14). Lisäksi lapselle opetetaan tapakasvatuksen kautta väkivallan välttämistä sekä terveyttä tunne-elämään (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 16).

Laatimassani kyselylomakkeessa oli myös avoin kysymys, johon vastaajat saivat vastata omin sanoin. Kysymys oli seuraavanlainen:

Koetko esiopetuksella olevan vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä? Perustele vastauksesi lyhyesti.

Käyttämäni kysely päättyi vastaajille lopulta paperiversiona, sillä tietotekniikka ei palvellut tarkoitustani. Suoritin kyselyjen jakamisen ja hakemisen pääasiassa konkreettisesti menemällä kouluihin. Koulujen rehtorit toimittivat kyselyni vastaajille. Yhteistyö koulujen kanssa sujui moitteettomasti. Tulosten käsittely tapahtui pääasiassa SPSS- tilastojenkäsittelyohjelmalla, joka olikin hyvä apu tietojen käsittelyssä.

4.4 Vastaukset

Tutkimukseni kohderyhmälle lähti yhteensä 13 kyselyä, joista itselleni sain takaisin kymmenen. Yksi vastaajista oli vastannut väärällä tavalla, joten tätä kyselyä en voinut käyttää analysoinnissani. Kyseisen vastauksen avoimen kysymyksen osiota pystyin kuitenkin käyttämään.

4.4.1 Numeroarviointi

Suoritin kyselyjen aineiston numeerisen tutkimisen SPSS- tietokoneohjelman avulla. Ohjelman avulla pystyin luomaan taulukointeja vastauksista ja tällä tavoin sain tulokset esitettävään muotoon.

Yhteensä arvioitavia ensimmäisen luokan oppilaita tutkimuksessani on 154. Analysoinnissa tulee muistaa, että arvioijina on ollut kymmenen eri ihmistä, joilla jokaisella on ollut omat ”kriteerinsä” arvioidessaan lapsia. Esimerkiksi arvioidessaan lapsen ryhmätoiminta-aktiivisuutta kaksi opettajaa voivat arvioida saman käyttäytymisen hyvin eri tavalla. Toinen voi ajatella lapsen olleen hyvin aktiivinen ja toinen vähemmän aktiivinen.

4.4.2 Avoin kysymys

Jokainen vastaaja oli vastannut myös avoimeen kysymykseen, joka oli kyselyn lopussa. Kaikki vastaajat uskoivat esiopetuksella olevan vaikutusta sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Vastauksista korostui ryhmään hioutuminen, toisen huomioon ottaminen ja kunnioittaminen, vuoron odottaminen, toisten auttaminen, vuorovaikutus lasten ja aikuisten kanssa.

5 TULOKSET

Aiemminkin mainitut tutkimusongelmat ovat:

- 1. Onko esiopetukseen osallistumisella vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa?**
- 2. Millaisia sosiaalisia taitoja lapsi voi oppia esiopetuksen myötä?**

Tuloksia tarkasteltaessa huomaa, että esikoulun käymisellä voi olla vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Tämä näkyy varsinkin opettajien vastauksista avoimeen kysymykseen. Jokainen vastannut opettaja, kasvatusalan asiantuntija uskoo, että esiopetuksella on vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä.

Myös numeroarvioinneista on luettavissa se, että lapset ovat pääosin sosiaalisesti taitavia. Suuria prosenttimääriä negatiivisiin kriteereihin (esim. saa raivokohtauksia, kiusaa ja pilkkaa muita) on numerolla yksi (ei koskaan). Näistä luvuista pienin on 39,4 % ja suurin jopa 87,0 %. Negatiivisiin kriteereihin saadut vastaukset numerolla neljä (erittäin usein) ovat pienikokoisia prosenttimääriä. Suurin prosenttiluku on 5,2 % ja pienin 0,6 %.

Positiivisista kriteereistä (esim. osallistuu ryhmätoimintaan aktiivisesti, tekee yhteistyötä muiden kanssa) vastauksia numerolle neljä (erittäin usein) on tullut paljon. Suurin prosenttiluku on 40,9 % ja pienin 6,5 %. Vastauksia numerolle yksi (ei koskaan) on tullut vähän. Suurin luku on 10,4 % ja pienin 0 %.

Kyselyyni arvioiduista lapsista jokainen on käynyt esikoulun. Tällöin en voi verrata esikoulun käyneitä lapsia niihin, jotka eivät esikoulua ole käyneet. Voin kuitenkin edellä mainituilla perusteilla arvioida esikoululla olevan jonkinlaista vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Monet opettajat ovat lisäksi tuoneet esiin niitä taitoja, joita esiopetus heidän mielestään lapselle antaa, vaikka kysymys ei niitä varsinaisesti vaatinutkaan.

5.1 Lapsi toimii vertaisryhmässä

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvataan esiopetuksen tavoitteita. Yksi monista tavoitteista on, että lapsi ymmärtää vertaisryhmällä olevan positiivinen merkitys lapsen oman oppimisen kannalta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7.)

Tutkimuksessani yksi kriteeri, jota opettajien tuli arvioida, oli lapsen aktiivinen osallistuminen ryhmätoimintaan. Taulukosta 1 voi todeta, että lapset pääsääntöisesti osallistuvat ryhmätoimintaan aktiivisesti *usein* tai *erittäin usein* (70,8 %). Taulukosta puuttuu kohta *”ei koskaan”*. Tämä tarkoittaa sitä, että opettajat ovat arvioineet jokaisen lapsen osallistuvan aktiivisesti *harvoin*, *usein* tai *erittäin usein*. *”Ei koskaan”* –kohtaan vastauksia ei ole tullut ollenkaan.

Vaikka lapsista noin kaksi kolmasosaa on arvioitu osallistuvan ryhmätoimintaan aktiivisesti *usein* (37,7 %) tai *erittäin usein* (33,1 %), osallistuu noin yksi kolmasosa lapsista *harvoin* (29,2 %) ryhmätoimintaan aktiivisesti. Nämä lapset osallistuvat kyllä toimintaan aktiivisesti silloin tällöin, mutta eivät kuitenkaan usein. Huomattavaa on, että esiopetuksen tavoite saada lapsi oivaltamaan vertaisryhmän tärkeyden oman oppimisen kannalta ei ole tavoittanut kuitenkaan kaikkia oppilaita, sillä kolmasosa kaikista lapsista on suuri määrä.

TAULUKKO 1. Osallistuu ryhmätoimintaan aktiivisesti

	Lukumäärä	%
harvoin	45	29,2
usein	58	37,7
erittäin usein	51	33,1
Yhteensä	154	100,0

5.2 Vuorovaikutustilanteita

Esiopetuksen tavoitteena on viritellä lapsen vuorovaikutustaitoja, jotta lapsesta kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija. Hän oppii kertomaan omia mielipiteitään. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 12.)

Kriteeriin *osaa aloittaa keskustelun taitavasti* suurimman vastausmäärät ovat tulleet kohtiin *harvoin* ja *usein*. (TAULUKKO 2.) Molemmissa on 38,3 % vastauksista. Kymmenen lasta (6,5 % kaikista lapsista) ei osaa aloittaa keskustelua taitavasti koskaan. Keskustelun aloittaa taitavasti *erittäin usein* 26 lasta, mikä on 16,9 %. Vaikka iso osa lapsista osaa aloittaa keskustelun taitavasti *usein* tai *erittäin usein*, lapsista 44,8 % osaa tehdä sen *harvoin* tai *ei koskaan*. Tämä määrä on melkein puolet kaikista. Ei voida siis todeta, että esiopetuksen tavoite tässäkään kohtaa toteutuisi täydellisesti. Isolla osalla lapsista on jäänyt jälleen saavuttamatta esiopetuksen vuorovaikutuksellinen tavoite ainakin osittain.

TAULUKKO 2. Osaa aloittaa keskustelun taitavasti

	Lukumäärä	%
ei koskaan	10	6,5
harvoin	59	38,3
usein	59	38,3
erittäin usein	26	16,9
Yhteensä	154	100,0

Edellisessä kriteerissä (TAULUKKO 2) suurimmat vastausmäärät tulivat kohtiin *harvoin* ja *usein*. Sama tilanne on taulukossa 3. Toisten kutsuminen mukaan toimintaan on tärkeä taito, jota esikoulussa voi harjoitella. Näyttää siltä, että suuri osa lapsista on sisäistänyt tämän taidon. Silti monella se taito näyttää olevan vielä kadoksissa. Melkein puolet lapsista (48,7 %) on arvioitu kutsuvan muita mukaan toimintaan *harvoin* (40,3 %) tai *ei koskaan* (8,4 %). Edellä olevien taulukoiden mukaan tämäkin taulukko kertoo siitä, että suurella osalla lapsista on jäänyt oppimatta esiopetuksen tavoitteita. Isolla osalla lapsista näyttää olevan vaikeuksia toisten kutsumisessa mukaan toimintaan. Koska lapsi oppii sosiaalisia taitoja esimerkiksi

aikuiselta (Tahkokallio 2003, 48), voi olla, että hän ei ole koskaan saanut mallia esimerkiksi toisten mukaan kutsumisesta. Tällöin ei voida yksioikoisesti katsoa, ettei esiopetuksella ole vaikutusta.

TAULUKKO 3. Kutsuu muita mukaan toimintaan

	Lukumäärä	%
ei koskaan	13	8,4
harvoin	62	40,3
usein	69	44,8
erittäin usein	10	6,5
Yhteensä	154	100,0

5.3 Kiusaaminen ja häiritseminen

Edellä olen kuvannut sosiaalisia taitoja, joita esiopetus on lapsille antanut. Seuraavista taulukoista (TAULUKKO 4 ja TAULUKKO 5) voi huomata kiusaamisen ja häiritsemisen määrää.

Suuri osa (70,8 %) lapsista *ei koskaan* kiusaa muita. (TAULUKKO 4.) Lisäksi 22,7 % kiusaa ja pilkkaa muita *harvoin*. Vain kymmenen lapsista kiusaa ja pilkkaa muita *usein* (3,9 %) tai *erittäin usein* (2,6 %).

Esiopetuksen tulee tapahtua turvallisessa ja ystävällisessä ilmapiirissä. Turvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin on puututtava heti. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 9.) Kiusaaminen ja häiritseminen ovat niitä asioita, jotka eivät edistä turvallista ja ystävällistä ilmapiiriä, sillä kiusaaminen voi jopa vaarantaa turvallisuutta tai ainakin lapsen turvallisuuden tunnetta. Vain pieni osa arvioituista lapsista kiusaa tai häiritsee muita oppilaita. Suuri osa ei koskaan kiusaa eikä häiritse. Tämä kertoo siitä, että esiopetuksen tavoite turvallisesta ja ystävällisestä ilmapiiristä on saavutettu kiitettävästi. Koskaan ei kai voida päästä siihen tilanteeseen, että esimerkiksi kaikki häiritseminen jäisi pois. Toisaalta kiusaaminen on nykyään erittäin paljon puhuttu ja esillä pidetty aihe, joten näihin tuloksiin pääsemässä on varmasti vaikutusta myös muilla asioilla kuin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteilla tai esiopetuksella yleensä.

TAULUKKO 4. Kiusaa ja pilkkaa muita

	Lukumäärä	%
ei koskaan	109	70,8
harvoin	35	22,7
usein	6	3,9
erittäin usein	4	2,6
Yhteensä	154	100,0

Taulukosta 5 on huomattavissa, että 154 lapsesta kuuden on arvioitu häiritsevän muita oppilaita *erittäin usein*. Lapsista 57,1 % *ei koskaan* häiritse muita oppilaita. Lisäksi muita oppilaita häiritsee *harvoin* 24,7 % ja *usein* 14,3 %. Alle 20 % kaikista lapsista häiritsee muita usein tai erittäin usein. Luku on kai aina liian suuri, mutta taulukon mukaan *usein* tai *erittäin usein* häiritseviä oppilaita on yhteensä 18,2 % eli 28 lasta. Tämä määrä on suuri, ehkä noin yhden luokan kokoinen. Jos luvun 28 jakaa jokaiselle vastanneelle koululle (yhdeksän koulua), tarkoittaa se keskimäärin noin kolmea usein tai erittäin usein häiritsevää lasta luokalle. Opettajana ja myös oppilaana sellaisessa luokassa, jossa on kolme häiritsevää oppilasta, toimiminen on epämiellyttävää ja haasteellista. Jos tällaiseen luokkaan lisätään vielä muutama *harvoin* häiritsevä oppilas, on edellytykset ystävälliselle ilmapiirille erittäin epäedulliset. Häiritseminen ei edesauta ystävällistä ja turvallista ilmapiiriä, jonka vaatimista esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on asetettu yhdeksi esiopetuksen tehtäväksi.

TAULUKKO 5. Häiritsee muita oppilaita

	Lukumäärä	%
ei koskaan	88	57,1
harvoin	38	24,7
usein	22	14,3
erittäin usein	6	3,9
Yhteensä	154	100,0

5.4 Opittuja sosiaalisia taitoja

Esiopetukseen kuuluu myös lapsen ohjaus väkivallan välttämiseen sekä myönteisiin ihmissuhteisiin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 16.) Seuraavissa taulukoissa ja kuviossa on esitelty muutamia opettajien arvioimia taitoja oppilaidensa kohdalla. Huomattavaa on, että esiopetuksen käyneet lapset omaavat sosiaalisia taitoja.

Taulukosta 6 voi todeta, että hyväksyntää muille osoittaa *usein* (61,0 %) tai *erittäin usein* (14,9 %) yhteensä 117 lasta kaikista. Tämä on 75,9 % kaikista lapsista. Hyväksynnän osoittaminen muille kuuluu myönteisten ihmissuhteiden rakentamiseen. Tällöin voi ajatella, että lapsista suuri osa saavuttaa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden asettaman tavoitteen myönteisten ihmissuhteiden rakentamisesta. *Harvoin* (17,5 %) tai *ei koskaan* (6,5 %) hyväksyntää osoittaa yhteensä 24 % kaikista lapsista. Lapsista 37 *ei* osoita hyväksyntää muille *koskaan* tai osoittaa sitä *harvoin*. Hyväksynnän osoittaminen voidaan lukea lapsella sosiaaliseen kompetenssiin, sillä se edistää hyvien vuorovaikutussuhteiden syntyä. Lisäksi hyväksynnän osoittamista vaaditaan esimerkiksi leikkiin pääsemisessä ja ystävyyssuhteissa. Lyytinen ym. kertoo, kuinka juuri esimerkiksi ystävyyssuhteiden solmiminen kuuluu lapsen sosiaaliseen kompetenssiin (Lyytinen ym. 1997, 126).

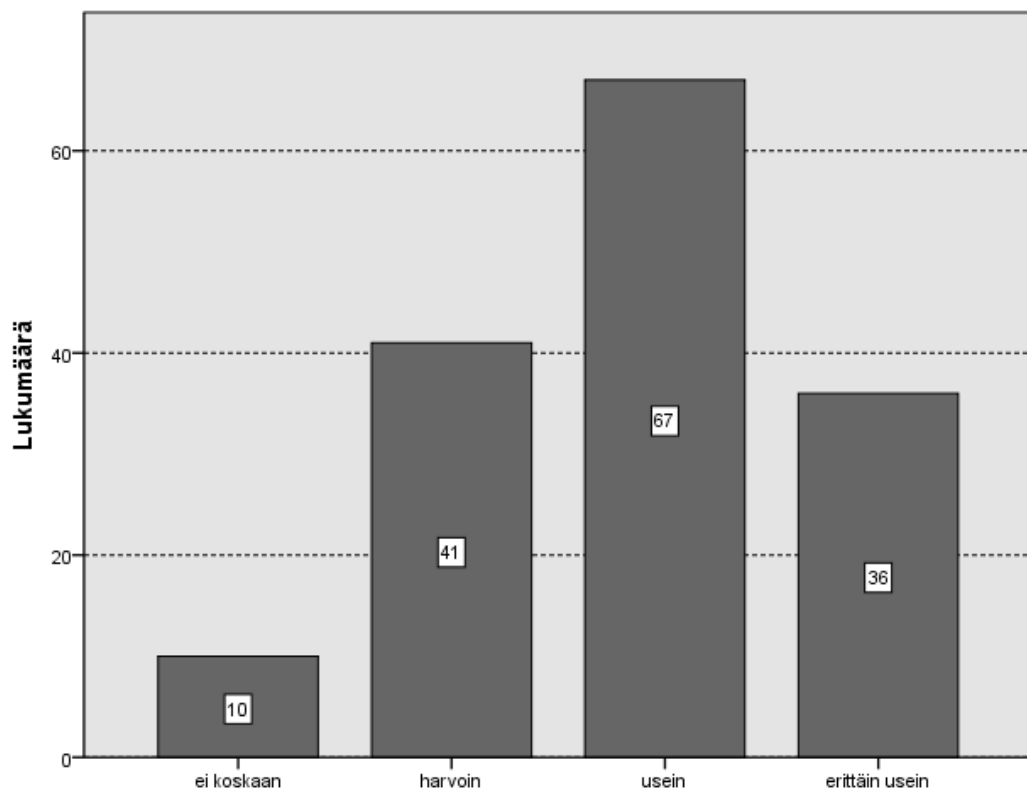
TAULUKKO 6. Osoittaa hyväksyntää muille

	Lukumäärä	%
ei koskaan	10	6,5
harvoin	27	17,5
usein	94	61,0
erittäin usein	23	14,9
Yhteensä	154	100,0

Muiden kanssa yhteistyötä tekee *usein* tai *erittäin usein* 103 lasta, kun taas *ei koskaan* tai *harvoin* yhteistyötä tekee 51 lasta. (KUVIO 1.) Yhteistyön onnistuminen

muiden kanssa on yksi sosiaalinen taito, jota tarvitsee joka päivä. Näyttää siltä, että esiopetuksen käyneet lapset pystyvät toimimaan yhteistyössä muiden kanssa. On kuitenkin myös paljon sellaisia, jotka eivät tee yhteistyötä muiden kanssa.

Yhteistyötä muiden kanssa tekee *erittäin usein* 36 lasta. Määrä on pienempi kuin *harvoin* muiden kanssa yhteistyötä tekevien lasten määrä (41 lasta). Yhteistyöhön kykeneminen on merkittävä taito, jonka luulisi olevan perustaito, kun ryhmässä toimitaan. Näin ei kuitenkaan näytä olevan tämän tutkimuksen perusteella. Näyttää olevan paljon sellaisia lapsia, jotka eivät tee ollenkaan tai tekevät harvoin yhteistyötä. Tämä voi kertoa sosiaalisten taitojen puutteesta tai esimerkiksi yksilöllisistä mieltymyksistä yksin työskentelyyn.

KUVIO 1. Tekee yhteistyötä muiden kanssa

Taulukosta 7 nähdään, että muiden tunteet ottaa huomioon *usein* tai *erittäin usein* 116 lasta. Lapsista 24,7 % *ei* ota *koskaan* (7,8 %) tai ottaa *harvoin* (16,9 %) huomioon muiden tunteet. Muiden tunteiden huomioon ottaminen eli empatian kyky on helpoimmin opittavissa aikuisilta, jotka ottavat vakavasti lapsen tarpeet ja ohjaavan lapsia toimimaan muiden ihmisten kanssa (Kirves & Stoor-Grenner, 50). Vaik-

ka iso osa lapsista ottaa huomioon muiden tunteet *usein* tai *erittäin usein* (75,3 %), on paljon niitä, joilta tämä empatian kyky on jostain syystä jäänyt oppimatta kokonaan tai osittain.

TAULUKKO 7. Ottaa huomioon muiden tunteet

	Lukumäärä	%
ei koskaan	12	7,8
harvoin	26	16,9
usein	81	52,6
erittäin usein	35	22,7
Yhteensä	154	100,0

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tuloksista on luettavissa kaksi tutkimustuloksen kannalta tärkeää seikkaa. Yhtäältä lapset ovat sosiaalisesti taitavia, mikä näkyy kriteeriarvioinneista esimerkiksi sillä, että iso osa tämän tutkimuksen arvioiduista lapsista (70,8 %) *ei koskaan* kiusaa muita. Lisäksi esimerkiksi toisen tunteet ottaa huomioon *usein* tai *erittäin usein* 75,3 % kaikista arvioiduista lapsista. Nämä esimerkit kuvastavat hyvin sitä, miten monilla lapsilla on sosiaalisia taitoja. Toisaalta taas on huomattavissa myös jonkin verran käytöstä, jota ei voi sanoa sosiaalisesti taitavaksi. Esimerkiksi kriteeristä *kutsuu muita mukaan toimintaan* lapsista 48,7 % on arvioitu kohtiin *ei koskaan* tai *harvoin*. Kaikista 154 lapsesta 51 *ei koskaan* tee yhteistyötä muiden kanssa tai tekee sitä *harvoin*. Nämä esimerkit kertovat siitä, etteivät kaikki lapset ole sosiaalisesti taitavia, vaikka ovatkin suorittaneet esiopetuksen.

Onkin syytä pohtia sitä vaikutusta, minkä esiopetus todella antaa lapsen sosiaalisten taitojen oppimiseen. Tahkokallio (2003) sekä Hansson ja Oscarsson (2006) ovat sitä mieltä, että lapsi oppii sosiaalisia taitoja aikuiselta mm. esimerkin kautta. (Tahkokallio 2003,48 ;Hansson & Oscarsson 2006, 90) Tämä lapsen sosiaalisten taitojen oppiminen tai osa siitä on voinut siis tapahtua jo ennen esiopetusta. Tulee kuitenkin muistaa, että lapsi ei voi sosiaalisia taitoja sisäistää ennen kuin on tullut itsestään tietoiseksi ja erottaa itsensä toisista ihmisistä (Tahkokallio 2004, 48). Nurmi ym. toteavat, että lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä (Nurmi ym. 2006, 54). Tällöin on mahdollista, että lapsi on oppinut sosiaalisia taitoja jo ennen esiopetusta, sillä esiopetus alkaa pääsääntöisesti lapsen ollessa kuusi vuotta.

Tärkeää onkin pohtia, kuinka suuri merkitys esiopetuksella todellisuudessa on. Lapsella on kuitenkin ennen esiopetusta paljon kokemuspohjaa sosiaalisista ja sosiaalisten taitojen opettelemistilanteista esimerkiksi kotona, kerhossa tai päiväkodissa. Tällöin voi olla, että esiopetuksen merkitys lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa jääkin pieneksi verrattuna lapsen aiempiin kokemuksiin.

Tutkimukseni kyselylomakkeen avoimeen kysymykseen jokainen opettaja oli vastannut uskovansa esiopetuksen vaikuttavan lapsen sosiaalisten taitojen oppimiseen. Koska kyselyn kriteeriarvioinneista on luettavissa sekä sosiaalisten taitojen oppimista että ei-oppimista, ovat opettajien vastaukset osittain ristiriidassa kriteeriarvioinnin vastausten kanssa. Voi olla, että opettajilla ei ole myöskään kokemusta niistä lapsista, jotka eivät ole käyneet esikoulua. Tällöin he arvioivat sosiaalisten taitojen oppimista vain esikoulun käyneiden lasten mukaan. Tämä ei välttämättä anna luotettavaa vastausta. Auvisen ja Juutilaisen tutkimuksessa kävi ilmi, että alkuopettajat uskovat esiopetuksella olevan suuri merkitys lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa. Vanhemmista kuitenkin vain 28,6 % oli sitä mieltä, että heidän lapsensa sosiaaliset taidot kehittyvät esiopetuksessa. (Auvinen & Juutilainen 2006, 84.) Mielestäni Auvisen ja Juutilaisen tutkimus oman tutkimukseni rinnalla osoittaa sitä alkuopettajien käsitystä, että esiopetus kehittää lapsen sosiaalisia taitoja. Kuitenkin Auvisen ja Juutilaisen tutkimuksen mukaan vain alle kolmannes vanhemmista uskoi näin olevan. Myös oma tutkimukseni kertoo siitä, ettei esiopetuksella välttämättä ole niin yksioikoista vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa kuin on oletettu.

6.1 Asetetut ja saavutetut tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, onko esikoulun käymisellä vaikutusta lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Lisäksi tavoitteena oli löytää, millaisia vaikutuksia esikoululla on lapsen sosiaalisiin taitoihin. Myös keskustelun avaus aiheesta oli yksi asettamani tavoite.

Toivottavasti tutkimukseni antaa lasten vanhemmille eväitä heidän pohtiessaan sitä, laittavatko he lapsensa esiopetukseen, kun sen aika tulee.

6.1.1 Ensimmäinen tutkimusongelma

Kyselyssäni käytin MASK-menetelmää, joka jakoi kriteerit neljään eri ryhmään: *yhteistyötaidot*, *empatia*, *impulsiivisuus* ja *häiritsevyys*. Tuloksia pohtiessani otin huomioon tämän jaon.

Impulsiivisuus ja häiritsevyys –kohdat ovat saaneet pienimpiä prosenttimääriä vastauksiin *erittäin usein*. Tämä tarkoittaa sitä, että opettajat ovat arvioineet hyvin pienen osan lapsista esimerkiksi saavan raivokohtauksia tai kiusaavan muita. Suurimmat prosenttimäärät ovat tulleet kohtiin *ei koskaan* ja *harvoin*. Näyttää siltä, että lapset ovat oppineet myös hyveellisiä ja eettisesti sekä moraalisesti hyväksyttäviä sosiaalisia taitoja, sillä Keltikangas-Järvisen mukaan esimerkiksi aggressiivinen käytös ei ole hyväksyttävä taito, vaikka sillä päästäisikin omaan tavoitteeseen, esimerkiksi mukaan leikkiin. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23.)

Yhteistyötaidot ja empatia –kohdat ovat saaneet suurimpia prosenttimääriä vastauksiin *usein* ja *harvoin*. Tämä kuvastaa sekä sitä, että lapset ovat oppineet sosiaalisia taitoja että sitä, että sosiaaliset taidot on jäänyt oppimatta. Se voi kertoa siitä, että osa lapsista on sosiaalisesti taitavampia kuin toiset. Lisäksi se voi kertoa myös siitä, että jotkin taidot on opittu, toiset ei. Pienimmät prosenttimäärät kohtiin yhteistyötaidot ja empatia ovat tulleet vastauksiin *ei koskaan* sekä *erittäin usein*. Tämäkin kertoo siitä, että vaikka sosiaalisia taitoja on opittu, on niitä jäänyt myös oppimatta.

Yhteistyötaidot sekä kyky empatiaan ovat oleellisia taitoja koulumaailmassa, jossa ollaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tutkimuksen kyselylomakkeen avoimeen kysymykseen opettajat olivat kuvanneet muutamia asioita ja sosiaalisia taitoja, joita he uskoivat esiopetuksen opettavan lapselle. Näitä olivat mm. ryhmään hioutuminen, toisen huomioon ottaminen ja kunnioittaminen. Lisäksi opettajat olivat ajatelleet esiopetuksen edesauttavan lapsen taitoja vuoron odottamisessa, toisten auttamisessa sekä vuorovaikutuksessa sekä lasten että aikuisten kanssa. Nämä kaikki liittyvät yhteistyötaitoihin ja osa liittyy lisäksi empatian kykyyn. Kuviossa 1 on kuvattu sitä, kuinka paljon lapset opettajien mielestä tekevät yhteistyötä muiden kanssa. Kuvion mukaan näyttää siltä, että 103 arvioiduista lapsista tekee yhteistyötä muiden kanssa *usein* tai *erittäin usein*. Kaikista 154:sta lapsesta jopa 51 lasta *ei koskaan* tee yhteistyötä muiden kanssa tai tekee sitä *harvoin*. Näyttää siltä, että kyselytutkimuksen kriteerikohtien ja avoimen kysymyksen kohdalla on jonkinlainen ristiriita. Tutkimuksen mukaan jopa vähän alle kolmannes

lapsista ei tee kovinkaan paljon yhteistyötä muiden kanssa, vaikka opettajat olivat arvioineet juuri yhteistyötaitojen kehittyvän esiopetuksen aikana.

Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että osalla lapsista on sosiaalisia taitoja mutta osalla lapsista niitä ei ole. Ei voida siis sanoa yksioikoisesti, että esiopetuksella olisi myönteisiä vaikutuksia lapsen sosiaalisten taitojen opettamisessa.

Osa lapsista on kyllä sosiaalisesti taitavia. Tätä kuvaavat ne muutamat taulukot ja kuviot, joita olen työhöni laittanut. Tässä tutkimuksessa arvioiduista lapsista 93,5% ei koskaan tai harvoin kiusaa ja pilkkaa muita. Samoin 81,8% lapsista ei koskaan tai harvoin häiritsee muita oppilaita. Nämä kertovat siitä, että monen lapsen sosiaaliset taidot ovat kehittyneet ja niitä on opittu. Ei taida olla edes mahdollista, että ensimmäisen luokan oppilailla ei olisi minkään vertaa sosiaalisia taitoja. Yhteiskuntamme pienten lasten vanhemmat ovat valveutuneita kasvattamisessa enkä epäile heidän opettavan lapsilleen sosiaalisiakin taitoja. Sosiaalisten taitojen opettaminen riippuu tietysti siitä, ovatko lasten vanhemmat itse oppineet sosiaalisia taitoja.

Vastaukset osoittavat kuitenkin myös sen, että osalla lapsista sosiaaliset taidot ovat heikoilla kantimilla tai niitä (tai osaa niistä) lapsilla ei ole ollenkaan. Esimerkiksi aktiivinen ryhmätoimintaan osallistuminen on noin 30 % lapsista harvinaista. Keskustelun taitavasti aloittamisen taito tuntuu olevan niin ikään hukassa isolla osasta lapsia. Lapsista 44,8 % osaa aloittaa keskustelun taitavasti *harvoin* tai *ei koskaan*. Nämä kertovat keskeisistä sosiaalisista taidoista, jotka valitettavasti ovat hukassa usealla lapsella.

Sitä ei kuitenkaan voi suoraan sanoa, mistä sosiaaliset taidot on opittu. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet lapset ovat käyneet esikoulun, mikä voi kertoa siitä, että esiopetuksella on suotuisia vaikutuksia sosiaalisten taitojen kehitymisessä. Lisäksi tästä kertovat opettajien vastauksen avoimeen kysymykseen. Mikään asia ei ole kuitenkaan niin yksioikoinen, että voitaisi syyttää tai antaa ansioita vain yhdelle tekijälle.

Herää kuitenkin kysymys, kuinka paljon esiopetus edistää lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. Johtuuko lasten sosiaalinen taitavuus pelkästään esiopetuks-

seen osallistumisesta vai millainen rooli on lapsen aiemmillä kokemuksilla esimerkiksi koti- tai päivähoitosta? Tämä tutkimus ei siihen pysty vastaamaan, eikä se ollut tutkimuksen tarkoituksenaan.

6.1.2 Toinen tutkimusongelma

Toinen asettamani tutkimusongelma, millaisia vaikutuksia esiopetuksella on lapsen sosiaalisiin taitoihin, sai vastauksen sekä kriteeriarvioinneista että opettajien vastauksista avoimeen kysymykseen. Opettajat korostivat seuraavia asioita: ryhmään hioutuminen, toisen huomioon ottaminen ja kunnioittaminen, vuoron odottaminen, toisten auttaminen, vuorovaikutus lasten ja aikuisten kanssa. Samoja asioita on luettavissa myös kriteeriarvioinneista. Suuri osa lapsista ottaa huomioon muiden tunteet (TAULUKKO 7) sekä osoittavat hyväksyntää muille (TAULUKKO 6). Lisäksi suurella osalla lapsista on taito impulsiivisuuden hillintään, sillä hyvin pieni määrä lapsista saa esimerkiksi raivokohtauksia *usein* tai *erittäin usein* (TAULUKKO 8). Myös kiusaaminen ja muiden häiritseminen on vähäistä (TAULUKKO 4).

TAULUKKO 8. Saa raivokohtauksia.

	Lukumäärä	%
ei koskaan	134	87,0
harvoin	14	9,1
usein	5	3,2
erittäin usein	1	,6
Yhteensä	154	100,0

Kuitenkin tämänkin tutkimusongelman vastausten tarkastelu herättää ajatuksia siitä, mitkä näistä sosiaalisista taidoista lapsi on oppinut esiopetuksen kautta. Onhan mahdollista, että näitä taitoja on opittu esimerkiksi kotona ennen esiopetusta.

6.2 Jatkotutkimuksen aiheita

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla esikoulun vaikutus lapsen sosiaalisiin taitoihin verrattuna niihin lapsiin, jotka eivät ole käyneet esikoulua. Tämä tutkimuksen aihe vaatii suhteellisen laajaa otantaa. Lisäksi haasteena on löytää riittävästi niitä lapsia, jotka eivät esiopetukseen osallistu.

Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla aiemmin mainitsemani koti- tai päivähoiton merkitys lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Tutkimus voisi olla pitkäkestoinen, jolloin voitaisiin tutkia samoja lapsia ennen esiopetuksen aloitusta ja sen aikana sekä ehkä jälkeenkin. Tämän tutkimuksen avulla voitaisiin selvittää lapsen aiempien esimerkiksi päiväkotikokemuksien vaikutusta sosiaalisiin taitoihin, jolloin saataisiin mahdollisesti tietoon, onko esimerkiksi päiväkodilla enemmän osallisuutta lapsen sosiaalisten taitojen oppimisessa kuin esiopetuksella.

6.3 Ammatillinen kasvuni opinnäytetyöprosessin aikana

Ammatillisuuteni on kasvanut opinnäytetyöprosessini aikana. Opinnäytetyöni aihevalintaan vaikutti vahvasti työharjoittelukokemus esikoulussa. Koska esikoulu vaikutti mielenkiintoiselta alalta, tuntui luontevalta yhdistää tutkimus juuri esiopetukseen.

Ammatillisuuteni kasvoi erityisesti teoreettisen viitekehyksen laatimisen myötä. Opin paljon lapsesta ja sosiaalisista taidoista, joita nyky-yhteiskunnassa korostetaan. Lisäksi opin paljon esiopetuksesta tutustuttuani esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Myös koko tutkimusprosessi kyselyineen ja saatekirjeineen ovat olleet palvelemassa minua ja tulevaisuuttani. Kaikki vaiheet, myös epäonnistumiset, ovat kasvattaneet minua ja olleet rikastuttamassa oppimisen polkuani.

LÄHTEET

Auvinen, M. & Juutilainen, M. 2006. Esiopetuksen tavoitteiden merkitys vanhempien ja alkuopettajien näkemänä. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos, Joensuu yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteen syventävien opintojen tutkielma. Www-dokumentti. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10629/URN_NBN_fi_jyu-2006308.pdf?sequence=1. Luettu: 16.2.2012.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.

Hansson, J. & Oscarsson, C. 2006. Onnellinen lapsuus: Kirja vanhemmille. Helsinki: OTAVA

Heiska, E. & Kallio, E. 2008. Sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen kompetenssi 3.-4.-luokkalaisilla. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Www-dokumentti. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18990/URN_NBN_fi_jyu-200810105801.pdf?sequence=1. Luettu: 16.2.2012.

Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Painatuskeskus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, S. 2005. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. Kiusaavatko pienetkin lapset?. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/0a3351739df0496148c8dac1cf7cefdb/1329309801/application/pdf/12510731/Kiusaavatko%20pienetkin%20lapset.pdf>. Luettu: 15.2.2012.

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H (toim.). 1997. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, kasvatustieteen väitöstutkimus. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/72512/AnnalesC324Neitola.pdf?sequence=1>. Luettu: 16.4.2012.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppala, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Nurmiraanta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja

Opetushallitus, 2010. Koulutus ja tutkinnot. Esiopetus. Esiopetuksen järjestäminen. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus/esiopetuksen_jarjestaminen. Luettu: 26.9.2011.

Opetushallitus, 2011. Koulutus ja tutkinnot. Esiopetus. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus. Luettu: 26.9.2011.

Opetushallitus, 2011. Koulutus ja tutkinnot. Esiopetus. Esiopetuksen toteuttaminen. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus/esiopetuksen_toteuttaminen. Luettu: 26.9.2011.

Parvela, T. & Sinkkonen, J. 2011. Kouluun! : Ekaluokkalaisten vanhemmille. Helsinki: WSOY.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tahkokallio, K. 2003. Mitä tehdä levottomille lapsille. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.